

Kristian Benac, B. Sc.
Teo Slosar, B. Sc.
Marko Žuvić, B. Sc.
Pomorski fakultet u Rijeci
Studentska 2, 51000 Rijeka, Hrvatska

Svjetsko tržište nafte

Sažetak

Svjetsko tržište nafte obilovalo je brojnim promjenama tokom posljednjih 40-ak godina. Problematika predviđanja trendova na svjetskom tržištu nafte vrlo je nezahvalan zadatak. Struktura svakog tržišta karakterizirana je odnosom ponude i potražnje. Kad je u pitanju ponuda pa i potražnja nafte, već vrlo dugo vremena, uz ekonomske, primjetan je i utjecaj političkih čimbenika. Poznato je što je bilo u prošlosti, ali se za budućnost treba pripremiti, prognozirati je. Cijene nafte sklone su naglim skokovima nakon kojih se smanjuju, ali ostaju uglavnom na višoj razini u odnosu na razdoblje prije povećanja. U 2008. godini cijena nafte, svojim stalnim rastom, prešla je psihološku granicu od 100 USD/bbl i dosegla 147,27 USD/bbl dana 11. srpnja 2008., a nakon kratkog vremena pala na samo 33 dolara, što govori dovoljno o ekonomskim manipulacijama. Jedno je sigurno, nitko ne zna kako će se kretati cijene nafte u 2009. godini što potvrđuju sasvim različita mišljenja analitičara.

Cljučne riječi: ekonomika, naftna privreda, politika cijena, ponuda – potražnja

1. Uvod

Prije svega, nafta je krv industrijske civilizacije, ona je energent bez kojeg bi današnja civilizacija izgledala drastično različita od ove koju znamo. Bez nafte, broj ljudi na Zemlji teško bi premašio dvije milijarde, gradovi bi bili barem deset puta manji, a globalizacija bi bila pojam jednako nerazumljiv (čak i u znanstveno-fantastičnoj literaturi) kao i koncepcija kvantne fizike u XVIII. stoljeću.¹

Nafta se često naziva crnim zlatom. U isključivo ekonomskom smislu, ona je u središtu interesa svjetskih industrijskih ekonomija. Nafta iznosi više od 40% energije korištene u SAD-u, što je mnogo više od prirodnog plina, ugljena, nuklearne energije ili energije hidroelektrana. Jedan od najvažnijih proizvoda iz sirove nafte je benzin koji pokreće veliku većinu automobila na svijetu. Drugi važni proizvodi iz sirove

¹ <http://amac.hrvati-amac.com>

nafte su ulje za grijanje, dizel gorivo, kerozin i brojne druge kemikalije. Najčešće se izražava u barelima (1 barel = 159 litara) i tonama. Naftna industrija sastavljena je od tvrtki uključenih u traženje nafte, bušotine, prevoženje nafte do rafinerija, rafiniranje te distribuciju i prodaju proizvoda od rafinirane nafte milijunima potrošača. Najpoznatije među njima su goleme multinacionalne kompanije poput Exxon, Phillipsa, ARCO, British Petroleum itd.²

Problematika predviđanja trendova na svjetskom tržištu nafte vrlo je nezahvalan zadatak. Toliko je bilo pogrešnih prognoza i promašenih procjena tokom proteklih godina da ozbiljni analitičari danas analiziraju materijalne proporcije (rezerve, proizvodne mogućnosti itd.) i 40-ak godina unaprijed, a cijene i odnose na tržištu tek za jedno desetljeće u budućnost.

Događaji su znali biti toliko iznenađujući da su čak i najozbiljniji analitičari morali priznati zablude ili pogrešna gledišta. Jedan skeptičniji i više eklektički pristup vjerojatno bi vodio zaključku da su te analize bile suviše pojednostavljene.

Bilo kako bilo, događaji na svjetskom tržištu nafte tokom posljednjih dvadesetak godina slijedili su logiku tržišta. Ma koliko nafta bila strateška sirovina i struktura svjetskog tržišta nafte bila determinirana i političkim faktorima, osnovni odnosi, u suštini, ispod površine pojava oblika, bili su i sada su karakterizirani tržišnim momentima.

Na toj osnovnoj pretpostavci u nastavku se izlaže pokušaj analize osnovnih odnosa i strukture na svjetskom tržištu nafte te, kao rezultanta, procjena mogućih odnosa u narednim godinama. Kroz analizu odnosa na svjetskom tržištu nafte, sagledavanje megatrendova razvoja, kao i pravaca tehnološkog, a donekle i političkog razvoja, daje se osnova za procjenu osnovnih odnosa i cijena nafte u sljedećem desetljeću.³

2. Struktura svjetskog tržišta nafte

Struktura svakog tržišta karakterizirana je odnosom ponude i potražnje. Kad je u pitanju ponuda pa i potražnja nafte, već vrlo dugo vremena, uz ekonomske faktore, primjetan je i utjecaj političkih faktora. Međutim, ekonomskim, tehnološkim i političkim faktorima formira se ponuda i potražnja – dakle, u osnovi ekonomska struktura toga tržišta. Prvi naftni šok iz 1973/74. godine - približno četverostruko povećanje cijena nafte - izazvan je bojkotom - dakle, političkom redukcijom ponude. Drugi naftni šok, 1979/80., uz otprilike dvostruko povećanje cijena, pratio je redukciju ponude koja je bila izazvana iranskom revolucijom, tj. ponovno političkim događanjem.

Elementi ocjene stanja na svjetskom tržištu nafte mogu se sažeti na ovih nekoliko konstatacija:

² <http://www.unizd.hr>

³ Dekanić, I.: Svjetsko tržište nafte 90-ih godina, Mjesečnik Jugoslavenskih komiteta svjetskih kongresa za naftu, godina 41, broj 7-8, str. 358.

- ◆ Ponuda energije, i u tom sklopu nafte, danas je u svijetu obilna.
- ◆ Potražnja lagano raste kao posljedica ekonomske konjunktore Sjedinjenih Američkih Država, Zapadne Europe i pacifičkog prostora, a posebno Japana i Jugoistočne Azije. Umjeren porast potražnje izazvan je, prije svega, rezultatima vrlo uspješne politike očuvanja energije, koja se forsirala u zemljama razvijenih tržišnih ekonomija, a koje su ujedno i značajni uvoznici nafte (SAD, EZ, Japan).
- ◆ Struktura potrošnje energije se dosta sporo mijenja.
- ◆ Opada proizvodnja nafte u Sjedinjenim Američkim Državama, raste američki uvoz nafte i sveukupan odnos rezervi i domaće proizvodnje upućuje na proces relativno ubrzanog trošenja domaćih rezervi nafte u SAD i na porast uvozne ovisnosti o nafti u toj zemlji, najvećem potrošaču nafte u svijetu.
- ◆ Proizvodnja nafte u zemljama izvan OPEC-a i dalje raste.
- ◆ Proizvodnja u Rusiji izgleda da je dostigla svoj vrhunac. Time se jedan vrlo značajan segment ponude, odnosno potražnje mijenja. Naime, izvoz nafte iz Rusije se usporava ili čak smanjuje, a pitanje opskrbe zemalja Istočne Europe otvara se kao faktor tržišta.

Moguće je identificirati još mnoge utjecajne faktore, ali i već navedeni, od presudnog su utjecaja na aktualne strukturne odnose na tržištu.⁴

Niži volumen tržišta (niža ponuda) i više cijene odraz su pozicije snažnog kartela. Suprotno, ako tržišne prilike rezultiraju porastom ponude i nižim cijenama, pozicija OPEC-a je slaba.⁵

Svijet još uvijek više od 40% svojih energetske potrebe zadovoljava naftom, a SAD (kao najveći potrošač nafte) i znatno više od 40%. Stoga je razumljivo da je nafta najvažniji element energetske analiza i procjena svugdje u svijetu.

Cijene i uvjeti opskrbe naftom, kao i njihovo kretanje u bližoj i daljoj budućnosti, jasno su povezani s planovima za iskorištavanje bilo kojeg drugog energenta. Komplementarnost i zamjenljivost energenata pri uvjetima tržišne oscilacije jednog od njih, nameće potrebu za stalnim analiziranjem bazičnih parametara za sve. Nadalje, takva uloga nafte u energetici gotovo svih zemalja uvjetuje utjecaj političkog faktora na odnose na tržištu nafte. Strateška uloga nafte može se pratiti kroz skoro cijelo prošlo stoljeće, počevši od I. svjetskog rata. I sada nafta ima obilježja strateške sirovine, mada je tehnološki razvoj znatno povećao elastičnost potrošnje.

Kroz matrice ekonomsko-političkog sklopa i tehnološkog razvoja izražavaju se osnovni mogući odnosi na svjetskom tržištu. U ekonomskom smislu može se govoriti

⁴ Dekanić, I.: Svjetsko tržište nafte 90-ih godina, Mjesečnik Jugoslavenskih komiteta svjetskih kongresa za naftu, godina 41, broj 7-8, str. 358.

⁵ Dekanić, I.: Svjetsko tržište nafte 90-ih godina, Mjesečnik Jugoslavenskih komiteta svjetskih kongresa za naftu, godina 41, broj 7-8, str. 358 i 360.

o dominaciji ponude i dominaciji potražnje. Istodobno, politički odnosi u svijetu mogu biti karakterizirani dominantno bipolarnim ili dominantno multipolarnim odnosima. Kod dominantno bipolarnih odnosa, kao npr. u etapi hladnog rata ili u etapi detanta, ključni se politički događaji zbivaju u odnosu između dvije supersile. U fazi dominantno multipolarne strukture (stanje pred drugi svjetski rat npr. ili postindustrijski razvoj u drugoj polovici 80-tih godina prošlog stoljeća) iskazuje se veća složenost odnosa i mnogostruka međuzavisnost globalnih odnosa.

Ti osnovni odnosi rezultiraju s četiri moguće slike tržišta nafte, i to:

- ♦ **stabilnost pri nižoj razini cijena** (dominacija potražnje i bipolarni politički sklop);
- ♦ **stabilnost pri višoj razini cijena** (dominacija ponude i bipolarni politički sklop);
- ♦ **oscilacije cijena uz dominaciju ponude** i multipolarnost globalne političke strukture (naftni šokovi);
- ♦ **oscilacije cijena pri dominaciji potražnje** i uz multipolarnu globalnu političku strukturu.⁶

U fazi stabilnosti imamo ove tendencije:

- ♦ pri dominaciji potražnje prioritetno se razvija tehnologija prerade nafte;
- ♦ pri dominaciji ponude (visoke cijene nafte) forsira se razvoj tehnologije očuvanja energija, kao i tehnologije istraživanja i razrade ležišta nafte i plina.

U fazi oscilacije tržišta prednost se daje tehnologiji istraživanja resursa, s time:

- ♦ da se pri dominaciji ponude prioritetno razvijaju tehnologije koje su osnova za istraživanje i razradu ležišta, kao i tehnologije koje su osnova procesima i postupcima očuvanja energije;
- ♦ da se pri dominaciji potražnje uz tehnologije istraživanja resursa forsiraju i tehnologije prerade nafte.

Razlog za takvu distribuciju prioriteta tehnološkog razvoja leži u mogućnosti ekonomiziranja tzv. „*upstream*“ i „*downstream*“ sektora. Odnosno, struktura i organizacija naftne industrije (vertikalna integracija) omogućuju seljenje kapitala za razvoj unutar djelatnosti – od faze istraživanja do faze prerade, odnosno do petrokemije. U takvoj situaciji, a pod uvjetima da rezervama dominira jedna, a tehnologijom druga globalna grupacija, kad su cijene visoke – naftne kompanije ubrzano razvijaju tehnologije istraživanja, a vlade zemalja uvoznica stimuliraju razvoj tehnologija koje su osnova za očuvanje energije.

⁶ Dekanić, I.: Svjetsko tržište nafte 90-ih godina, Mjesečnik Jugoslavenskih komiteta svjetskih kongresa za naftu, godina 41, broj 7-8, str. 360.

Niske cijene nafte povoljne su za one manje razvijene zemlje koje su uvoznice nafte i istodobno teško zadužene. Tada u svim zemljama privreda i individualni potrošači mogu upotrebljavati više nafte po nižim cijenama. Te uštede omogućuju rast investicija, tako da svjetska privreda može ekspanzirati otvarajući nova radna mjesta i stvarajući veće prihode.

Pad cijena nafte ne može donijeti korist svima. Primjerice realne cijene nafte i zamjenskih goriva opadale su stalno nakon najviših vrijednosti iz 1981. godine. Potrošnja nafte najrazvijenijih zemalja je opadala usprkos njihovoj ekonomskoj i tehnološkoj ekspanziji. Odnosno, potrošnja je i opadala zahvaljujući tehnološkom razvoju. U 1986. godini potrošači nafte ubirali su koristi od spomenutog pada potražnje. Cijene nafte pale su sa 25 dolara na 11 dolara po barelu u prvim mjesecima 1987. godine. Nakon stanovite stabilizacije novi pad cijena potkraj 1988. gotovo je doveo do raspada OPEC-a.⁷ Bivša Jugoslavija, primjerice, čak nije ni kupovala jeftinu naftu, jer je država sklopila dugoročne aranžmane sa zemljama OPEC-a po fiksnim cijenama, ne vjerujući da se tako nešto, kao pad cijena, uopće može dogoditi.

S druge strane, nafta je neobnovljiva sirovina s tendencijom kolebanja cijena. Zato postoje dobri razlozi za predviđanje povratka viših cijena nafte pod stanovitim uvjetima, što je vidljivo iz primjera 2008. godine kada je, sredinom srpnja, cijena nafte dosegla 147,27 dolara po barelu što je bila rekordna cijena u povijesti svjetskog tržišta nafte.

Efekti pada cijena nipošto nisu jednostrani niti se mogu okarakterizirati samo kao pozitivni za zemlje uvoznice nafte. Neke privredne djelatnosti bile su pogođene padanjem cijena nafte. Osobito su bili pogođeni domaći proizvođači nafte u Sjedinjenim Američkim Državama, pa i drugim zemljama u svijetu čiji prirodni uvjeti nisu tako povoljni, kao npr. na Srednjem istoku, i čiji su troškovi proizvodnje visoki. Naftne su kompanije reducirale opseg radova, smanjivale istraživanje novih nalazišta i otpustale radnike. Mnogi projekti privođenja eksploatacije novih rezervi bili su odgođeni ili obustavljeni. Različite popratne djelatnosti, kao industrija opreme za naftni sektor, brodogradnja, servisiranje bušotina, itd., pa i neke banke, svi su oni bili pogođeni dosta velikim financijskim teškoćama.

Kao element strukture tržišta energenata, a time i nafte, koji sve više dobiva na značenju, jest ekološki faktor. Zaštita okoline, općenito, sve više postaje ključni kriterij za tehnološko planiranje i ekonomske kalkulacije. Od černobilske katastrofe pa do izljeva tankera »Exxon Valdez« u zaljevu Prince Albert na Aljasci, proces senzibiliziranja stručnih krugova i najšire javnosti ekološkom problematikom uglavnom je dovršen u zemljama tržišne ekonomije, a započeo je i u socijalističkim zemljama. Stoga se ocjenjuje da će uz ekonomske činioce, te faktore politike i tehnologije i ekologija postati prvorazredni strukturni faktor tržišta nafte.

⁷ Dekanić, I.: Svjetsko tržište nafte 90-ih godina, Mjesečnik Jugoslavenskih komiteta svjetskih kongresa za naftu, godina 41, broj 7-8, str. 361.

Odnos elemenata ekonomskog izraza i ekoloških faktora može se prikazati kao kombinacija dominacije ponude, odnosno potražnje u međuodnosu prema više ili niže izraženom stupnju senzibiliziranosti za očuvanje čovjekova okoliša.⁸

Pri tome **viši** stupanj senzibilnosti za ekološke probleme podnosi uravnoteženiji razvoj tehnologije. To znači da su zahtjevi i kriteriji tehnoloških performansi uravnoteženi sa stajališta tehno-ekonomskih i podjednako ekoloških efekata.

Za razliku od toga **niži** stupanj senzibiliziranosti za ekološku problematiku omogućuje, u biti, neuravnotežen razvoj. Pri neuravnoteženom razvoju tehnologije kriteriji su pretežno orijentirani na troškove, ekonomičnost u jednom tehnološkom ciklusu ili na kratkoročne efekte, a ekološki faktor je po strani pri projiciranju tehnoloških performansi.

Svakome od tih stanja sada odgovara mogućnost dominacije ponude, odnosno potražnje, a svaka od tih pozicija ima svoje tehnološke prioritete.⁹

3. Skokovi cijena na ranjivom i neizvjesnom tržištu nafte

Columbus Joiner je u listopadu 1930. godine, kopajući izvor na području istočnog Texasa, pronašao naftu, odnosno veliko istočnoteksaško naftno polje koje se proteže 45 milja u dužinu i do 10 milja u širinu. Većina geologa je odbacivala ideju da u istočnom Texasu postoji nafta, ali Doc Lloyd, lažni geolog, je prodao Joineru svoja šarlatanska geološka istraživanja o postojećim naftnim izvorima te je, gotovo nevjerovatno, točno precizirao gdje bi Joiner trebao bušiti. Rezultat tog pokušaja prevare je otkriće najvećeg polja nafte u SAD-u. U ranim tridesetima je cijena jednog barela nafte bila oko 1\$, dok je oko 6 mjeseci nakon otkrića istočnoteskaškog polja cijena barela nafte pala na oko 15 centi. Slogan „naftnih“ država, kao što su Texas i Oklahoma, glasilo je „dolar po barelu“ jer je to bila cijena koju su željele vratiti. U kolovozu 1931. godine tekasaški guverner je poslao Teksašku policiju i Nacionalnu gardu u istočni Texas kako bi zaustavili proizvodnju nafte, što su oni i učinili. Konačno, tekasaška Railroad Commission, uz pomoć drugih država i savezne vlade, kontrolirala je proizvodnju nafte ograničavajući broj dana u godini u kojima naftne bušotine smiju raditi. Na primjer, broj dana rada bušotina 1952. je iznosio 261, ali je 1954. taj broj pao na 194. Jedan od navedenih razloga tim ograničenjima je promicanje održivosti izvora, međutim, nedvojbeno je najvažniji razlog, ipak, bio podizanje cijena nafte. Iako cijena nafte u SAD-u nije bila direktno definirana od Vlade, regulacija od Railroad Commission je indirektno kontrolirala njezine cijene.¹⁰

⁸ Dekanić, I.: Svjetsko tržište nafte 90-ih godina, Mjesečnik Jugoslavenskih komiteta svjetskih kongresa za naftu, godina 41, broj 7-8, str. 362.

⁹ Dekanić, I.: Svjetsko tržište nafte 90-ih godina, Mjesečnik Jugoslavenskih komiteta svjetskih kongresa za naftu, godina 41, broj 7-8, str. 363.

¹⁰ <http://www.unizd.hr>

Poznato je što je bila prošlost, ali se za budućnost valja pripremiti, prognozirati je. Kolike će biti cijene nafte i što će utjecati na njihova kretanja, ovisit će o nizu čimbenika: potražnji i ponudi, ekonomičnosti i brzini zamjene naftnih proizvoda drugim izvorima energije i sirovinama (ako cijene nafte budu visoke), dostupnosti izvora energije, energetske učinkovitosti, političkim (ne)prilikama na Bliskom istoku, Iraku, Iranu, rješenju izraelsko-palestinskog problema, stabilnosti u kaspijskom području, terorističkim opasnostima i akcijama i drugo.¹¹

3.1. Cijene nafte

Spomenimo prvi čimbenik koji utvrđuje cijenu nafte kao vektor čija će vrijednost trajno rasti. Taj čimbenik je činjenica da je nafta iscrpljivi resurs i da nema ni najmanje dvojbe da upravo prolazimo kroz maksimum moguće proizvodnje u svjetskim okvirima. U stvari, promotrimo li podatke vrlo pažljivo (dakle ne u maniri prosječnih „analiza“), proizvodnja tekućih ugljikovodika pada od kolovoza 2005. godine. Jednostavnost tih činjenica, posebno one o skorom manjku nafte (u odnosu na potrebe „rasta“) kao rezultata geoloških okolnosti toliko je fascinantna da je u svojoj svekolikoj jednostavnosti nerazumljiva gotovo svima. Ekonomisti nisu školovani da bi je razumjeli, političari je ne mogu razumjeti jer iz toga ne mogu izvući nikakve trenutne koristi, a prosječna publika ionako misli da je to problem koji će za nju riješiti onaj komu je to u opisu radnog mjesta (čitaj – „političari“).¹²

Cijene nafte su sklone naglim skokovima (1980., 1990., 2000., 2004., 2006. i 2008. godine) nakon kojih se smanjuju, ali ostaju uglavnom na višoj razini u odnosu na razdoblje prije povećanja. Bilo je i razdoblja brzih padova (1986., 1998. i 2008. godine) i zadržavanja na umjerenim razinama oko i ispod 20 USD/bbl (1990. - 2000. godine).

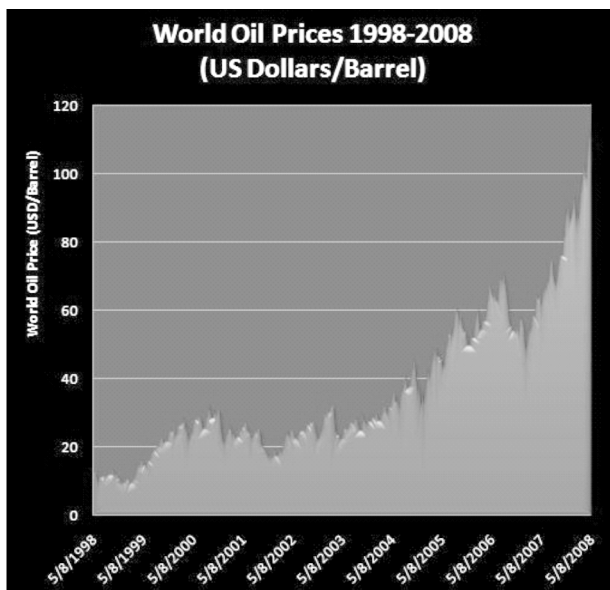
Cijena nafte je u 2008. godini svojim stalnim rastom prešla psihološku granicu od 100 USD/bbl i dosegla 147,27 USD/bbl dana 11. srpnja 2008. godine. Povećanje cijena nafte znatno djeluje na smanjenje gospodarskog razvoja. Očito je da se svjetsko gospodarstvo, barem djelomično, prilagodilo neizvjesnostima i iznenađenjima s naftnog tržišta protumjerama za takve situacije i to, između ostalog: razvojem manje energetske intenzivne industrije, aktiviranjem zaliha nafte, štednjom, učinkovitijim trošenjem energije, većim korištenjem plina i obnovljivih izvora, stvaranjem miroljubivih političkih i ekonomskih savezništava s državama velikim proizvođačima i dr. Međutim, zabrinjavajuće je što su opasnosti za sigurnu opskrbu naftom, a time i rast cijena, dugoročni i nemaju stabilna i trajna rješenja. To su: brži rast potražnje od ponude, rat i ratne opasnosti na Bliskom istoku, neriješeno izraelsko-palestinsko pitanje, uplitanje

¹¹ Sekulić, G.: Skokovi cijena na ranjivom i neizvjesnom naftnom tržištu, Časopis EGC, 5/2004, str. 18.

¹² <http://amac.hrvati-amac.com>

moćnih država u politike i ekonomije država velikih proizvođača nafte, štrajkovi za veća prava radnika, ali i država proizvođača nafte, politička nestabilnost u kaspijskom području, spore tržišne reforme u Rusiji i dr.¹³

Grafikon 1. Cijene na svjetskom tržištu nafte od 1998. do 2008. godine

Izvor: <http://smartrnation.wordpress.com/>

Na grafikonu je vidljivo znatno povećanje cijena nafte od 1998. do 2008. godine. Vrlo je zanimljiv podatak da se u razdoblju od 10 godina cijena nafte neprestano povećavala, s nešto manje od 20 dolara u 1998. godini do 147,27 dolara u 2008. godini. To je znatno prešlo psihološku granicu, nakon čega je cijena nafte počela padati u istoj godini. U drugom mjesecu 2009. godine cijena nafte iznosila je 41 dolar.

Jedno je sigurno, nitko ne zna kako će se kretati cijene nafte u 2009. godini što potvrđuju sasvim različita mišljenja analitičara. Sedam od ukupno 14 analitičara kazalo je kako će nafta do 9. siječnja značajnije porasti, dok je pet analitičara uvjereni kako će cijena nafte padati. Samo dva analitičara bila su dovoljno oprezna te napomenula kako će u cijeni nafte biti samo malih pomaka. Koliko su za cijenu nafte bitni politički odnosi bliskistočnih zemalja, koliko pojedinci velikih grupacija, a koliko špekulanti zlih jezika, pokazalo se prethodne godine. Rezultat je vidljiv, maksimum od 147,27

¹³ Sekulić, G.: Skokovi cijena na ranjivom i neizvjesnom naftnom tržištu, Časopis EGC, 5/2004, str. 18.

dolara te nakon kratkog vremena pad na samo 33 dolara za barel govori dovoljno o ekonomskim manipulacijama.¹⁴

Razlog pada cijene sirove nafte je špekulacija da će recesija u najvećim svjetskim gospodarstvima nagristi potražnju za gorivom i energentima. Anketa američkih ekonomista vjerojatno će pokazati da očekuju da će ključni gospodarski pokazatelji pasti na najnižu razinu u posljednjih pet godina. „Nema znakova da će se potražnja za sirovom naftom kao i globalno gospodarstvo oporaviti u kratkom roku. Nafta će vjerojatno barem neko vrijeme zaglaviti u rasponu između 40 i 50 američkih dolara za barel”, za Bloomberg News izjavio je Ken Hasegawa, direktor trgovanja naftnim derivatima u Newedge Group. Cijena nafte raste kada se smanji njezina proizvodnja i kada padnu cijene dionica, što investitore tjera da kupuju sirovu naftu, zlato i ostale robe kako bi se ogradili od rizika značajne donje volatilnosti prinosa portfelja.¹⁵

S procjenama se nastavlja pa tako najdrastičniju procjenu donose neki njemački mediji koji procjenjuju da će do 2018. godine cijena nafte iznositi 200 dolara. Međutim, takve prognoze, bez obzira od koga dolaze, imaju težinu otprilike jednaku težini pahuljice snijega. Dakle, u smislu planiranja, govoriti o ovoj ili onoj cijeni nafte, u ovom ili onom vremenskom periodu, jednako je pouzdano kao i čitanje mjesečnih horoskopa po tim istim medijima. Ono što osobito fascinira jest manjak analitičnosti u tim procjenama; izostanak bilo kakve (a kamoli temeljite) analize čimbenika koji će utjecati na cijenu nafte u narednim godinama.

Može se zaključiti da je jako teško prognozirati kako će se kretati cijene nafte u budućnosti. Kakva će, dakle, biti cijena nafte za pet ili deset godina? Hoće li to biti 100, 200, 300 dolara ili možda 500 dolara za barel? Hoće li možda biti samo 75 dolara? Hoće li ostati na prosječnim stotinjak dolara kao rezultat istovremena djelovanja pada potražnje i skromnije inflacije? Mnogo je lakše i znakovitije tražiti odgovore na ta pitanja u šalici kave nego li u stvarnosti. Sto i pedeset dolara za barel može u uvjetima niže inflacije biti jednako koliko i 250 dolara uz visoku inflaciju. Jednostavna odgovora na ta pitanja nema. Sigurno je, međutim, samo jedno: u pozadini svega, ekonomske ili financijske krize, manipuliranih ili slobodnih tržišta, činjenica je da se već javljaju efekti iscrpljivanja svjetskih rezervi. Cijena nafte, dakle, može samo rasti, i apsolutno i relativno, i tako samo pogoršavati efekte predstojećeg kolapsa financijskih tržišta. Zbog toga, ne treba trošiti energiju na pokušaje da se odredi cijena nafte u nekoj bližoj ili daljnjoj budućnosti. Treba znati samo jedno, a to je da će biti sve skuplja i da će je biti sve manje. Treba znati da su u događajima koji predstoje uzroci i posljedice međusobno povezani i da često izmjenjuju mjesta. Zbog toga, mogućnosti obrane od takvog razvoja veoma su malobrojne. Jedino moguće jest planirati razvoj (odnosno ono što je ostalo od njega u takvim okolnostima) – za oskudicu. To, nažalost, nije slučaj niti može biti slučaj budući da jedino „rast“ (u slučaju Hrvatske 8-9%) može značiti vraćanje glavnice

¹⁴ <http://www.index.hr>

¹⁵ <http://www.seebiz.eu/hr>

kredita. Sve ostalo predstavlja pad u siromaštvo ili u najmanju ruku stajanje na mjestu. Cijena nafte u svemu tomu gotovo je sporedna stvar. Bude li je onoliko koliko je bude potrebno, i cijena od 500 dolara značit će mnogo manje od njezina fizičkog nedostatka u mehanizmu postindustrijske civilizacije.

3.2. Potražnja nafte

Drugi čimbenik koji će određivati cijenu nafte, od danas pa nadalje, u cijeli problem unosi znatnu dozu komplikacije; radi se naime o „potražnji“. Dok se prosječnom čitatelju može činiti da potražnja za naftom može samo rasti (zbog „rasta“ i „razvoja“, ali ne i zbog „iscrpljivanja“), stvari su malo kompliciranije. S prvim danima 2008. godine svijet pomalo ulazi u tragičnu budućnost ekonomskog i financijskog kolapsa o kojem se još prije samo četiri godine govorilo jedino među onima koje se držalo „freakovima“; dakle onima koji toliko odudaraju od prosjeka da su svima zanimljivi na jednak način kao i cirkusanti. Sjedinjene Američke Države, sa svojih 20% svjetskog tržišta, ulaze u fazu koja bi ubrzo mogla biti medijima zanimljivija od bilo kakvog iračkog rata, genocida u Palestini ili drugih uobičajenih tema s naslovnih stranica novina i časopisa. SAD, naime ulazi u razdoblje ekonomske i financijske krize prema kojoj 1929. godina ima šansu izgledati poput šale. Ta kriza koja se polako probija prema naslovnicama odrazit će se na svjetsku ekonomiju i sva je prilika da će se sve zablude i laži današnje ekonomije i globalizacije pokazati u isto vrijeme i prema Murphyjevim zakonima, u najgorem mogućem obliku. Pad ekonomske aktivnosti zbog smanjenja potražnje i općeg osiromašivanja svjetske populacije, a osobito srednje klase, kako u zemljama OECD-a, tako i u Aziji može vrlo lako dovesti i do smanjenja potražnje za naftom. To može zaustaviti rast cijena nafte. Na kojoj razini? Na takvo pitanje nemoguće je odgovoriti. No, to neće ništa promijeniti u perspektivi financijskog kolapsa pred kojim stojimo. Taj će se dogoditi, bez obzira bude li nafta imala cijenu od 50 ili 150 dolara po barelu. Njegove posljedice neće biti ništa lakše uz cijenu nafte od 50 ili 150 dolara po barelu.

Dok bi u „*business as usual*“ perspektivi (dakle, u stabilnim ekonomskim okolnostima) cijena nafte ubrzano rasla zbog iscrpljivanja ležišta te bi izazvala ekonomsku krizu katastrofalnih razmjera (zapravo civilizacijski krah), u okolnostima ekonomske i financijske krize koja se ima dogoditi uz relativnu zasićenost tržišta naftom moglo bi se dogoditi da efekti prirodnog pada proizvodnje ostanu maskirani padom potražnje.¹⁶

Za niske cijene nafte u 2009. godini ponajprije treba zahvaliti snažnom usporavanju svjetskoga gospodarstva i svjetskoj financijskoj krizi. Naime, cijenu nafte na međunarodnim tržištima prije svega određuje omjer ponude i potražnje. Usporeni gospodarski rast imao je utjecaj na to da je u nekim zemljama, primjerice u Njemačkoj i Japanu, prerastao u recesiju. Već je mjesecima znatno smanjena potražnja za crnim

¹⁶ <http://amac.hrvati-amac.com>

zlatom i ne čudi da je njegova cijena u nešto više od četiri mjeseca snižena za dvije trećine.¹⁷

Potražnja je jedan od značajnih čimbenika kretanja cijena nafte. Nafta je niz godina dominantan izvor u svjetskoj potrošnji primarne energije. U svijetu se troši oko 3,6 milijardi t nafte (2003. godine) što čini oko 40% ukupne potrošnje primarne energije.¹⁸

Zanimljivo je da je i pored vrlo jasnih energetske politike, posebno razvijenih zemalja o smanjenju potrošnje nafte i ovisnosti o njezinom uvozu, o većem trošenju obnovljivih izvora energije i o povećanju energetske učinkovitosti, nafta i dalje glavni izvor energije i to će prema prognozama ostati i narednih dvadesetak godina. Prema prognozama koje je objavio „International Energy Outlook 2004“, udio nafte u ukupnoj svjetskoj potrošnji primarne energije će i dalje biti oko 40% i to uz prosječan godišnji rast od 1,83% u razdoblju 2002. - 2025. godine, što je dinamičnije nego u prethodnih 20-ak godina. To ujedno znači da će nafta zadržati svoj vodeći položaj u svjetskoj opskrbi energijom.

Najbogatije, industrijalizirane države i područja troše oko 57% svjetske nafte, odnosno 44 milijuna barela dnevno (od ukupno 78 mil. bbl/d). Pri tome su najveći svjetski potrošači nafte: SAD, Kina, Japan, Njemačka i Rusija.

Zemlje u razvoju danas troše svega 36% svjetske nafte. Posljednjih godina Kina, Indija, Južna Koreja i neke druge države tihooceanske Azije i Latinske Amerike ostvaruju visoke stope gospodarskog rasta uz što se značajno povećava i potrošnja nafte, ali i drugih energenata. Kina je s potrošnjom 275 mil. t u 2003. godini istisnula Japan s drugog mjesta najvećeg potrošača nafte u svijetu (iza SAD-a koji troši 914 mil. t). Indija i Južna Koreja troše oko 113 mil. t, odnosno 106 mil. t, dakle, samo 10-ak posto manje od Njemačke i Rusije.

Ubrzani rast potrošnje nafte u zemljama s rastućim tržištem (eng. *emerging markets*) jedna je od bitnih odrednica razvoja naftnog tržišta u narednih dvadesetak godina. Zahvaljujući rastu gospodarstva, ali i životnog standarda u tim državama s brojnim stanovništvom, njihov udio u potrošnji nafte u 2025. godine prognozira se na 42,6%, odnosno za 7 strukturnih bodova više nego u 2002. godini. Za isto toliko će se smanjiti udio industrijaliziranih zemalja u ukupnoj svjetskoj potrošnji nafte, što je pokazatelj smanjivanja velikih razlika u razvijenosti i bogatstvu pojedinih područja i država.¹⁹

Najzanimljivije je pitanje što će se ubuduće događati s cijenama nafte i derivata na međunarodnim tržištima, pa i na mediteranskom o kojem ovise cijene goriva u Hrvatskoj. Stručnjaci se, uglavnom, slažu da će ovisiti o tomu što će pretegnuti na tržišnoj vagi: OPEC-ovi pokušaji da uzastopnim smanjenjem proizvodnje zaustavi

¹⁷ <http://www.vjesnik.hr>

¹⁸ Sekulić, G.: Skokovi cijena na ranjivom i neizvjesnom naftnom tržištu, Časopis EGC, 5/2004, str. 18.

¹⁹ Sekulić, G.: Skokovi cijena na ranjivom i neizvjesnom naftnom tržištu, Časopis EGC, 5/2004, str. 19.

višemjesečni snažni pad cijena nafte ili očekivano produblјivanje problema koji muče svjetsko gospodarstvo, što će dodatno smanјiti potražnju za naftom. Vidjevši da je vrag odnio šalu, OPEC je, želeći zaustaviti za njega krajnje negativni trend, već reagirao i u listopadu 2008. odlučio smanјiti proizvodne kvote svojim članicama za ukupno 1,5 milijuna barela na dan, od 1. studenoga. Ali, od toga zasad nije bilo mnogo koristi, jer je crno zlato od tada nastavilo gubiti na vrijednosti. Zato se Organizacija zemalja izvoznica nafte sprema ponovo poprilično srezati proizvodne kvote.

Nakon Libije i Kuvajta i predstavnici Venezuele i Irana upozorili na to da bi OPEC trebao dodatno smanјiti opskrbu svjetskih tržišta. Iranski predstavnik u OPEC-u Mohammad Ali Hatibi naglasio je da taj kartel mora ponovo smanјiti proizvodnju kako bi spriječio pad cijene nafte, jer prvo smanjenje nije bilo dovolјno. OPEC je najavio sastajanje u Kairu, a predsjednik te organizacije Hakib Khelil ističe da trenutna slabost tržišta podrazumijeva potrebu da se dodatno smanјi proizvodnja za više od milijun barela dnevno.

S procjenama čelnika OPEC-a slažu se i trgovci. Rob Laughlin, broker iz MF Globala, istaknuo je da scenarij potražnje sugerira potrebu još jednog smanjenja. Stručnjaci upozoravaju da OPEC-ove odluke o smanjenju proizvodnje nemaju brz učinak, a nerijetko treba i do godinu dana od smanjenja proizvodnje da se cijene počnu stabilizirati. Osim toga, pitanje je hoće li njihove mjere postići željeni učinak.

Poznato je da članice OPEC-a i u bolјim vremenima uglavnom nisu poštovale propisane proizvodne kvote, nego su zbog želje za što većom zaradom crpile i prodavale više nafte nego je bilo dogovoreno. Sad imaju i dodatni razlog za to, jer im je neočekivano veliko pojeftinjenje nafte znatno stanјilo planirane prihode, a smanjenje proizvodnih kvota još će ih dodatno srezati. Pritom treba imati na umu da mnoge članice tog naftnog kartela dobrim dijelom žive od prihoda koje im donosi izvoz nafte, pa ih se nisu spremne lako odreći.²⁰

Predviđa se da će je centralne banke tijekom dalјnjeg razvoja financijske krize pokušavati kontrolirati neograničenim tiskanjem novca, a onda slijedi – neograničena inflacija. Tempo takvog razvoja zasad je neјasan, no sve se može dogoditi u narednoj godini ili u narednih pet godina. Kolika će, dakle, biti cijena nafte u narednih pet ili deset godina, ako se uz potražnju koja može rasti, ali i padati, ubroji i inflacija? Što će značiti cijena od 200 dolara po barelu, bude li pola od toga iznosa rezultat pada vrijednosti dolara? Drugim riječima, pitanje je kakva će biti *relativna* cijena nafte, a ne samo hoće li biti 100 ili 200 dolara. S takvim problemima, međutim, ne zamara se baš nitko od onih čije se „prognoze“ mogu naći u medijima.²¹

Da bi se pad svjetskih cijena nafte mogao nastaviti, ukazuju i najave MMF-a i OECD-a o tome da svijet može očekivati najteže gospodarske posljedice tek 2009. godine. OECD je u novim polugodišnjim gospodarskim prognozama upozorio da će

²⁰ <http://www.vjesnik.hr>

²¹ <http://amac.hrvati-amac.com>

financijska kriza vjerojatno pogurnuti razvijene zemlje svijeta u najdublju recesiju od prve polovice osamdesetih godina prošlog stoljeća. Brojni gospodarski podaci upućuju na spoznaju o tomu da je razvijeni svijet zakoračio u recesiju koja bi, procjenjuje se, mogla potrajati najmanje četiri tromjesečja, a blagi oporavak u SAD-u i eurozoni očekuje se tek u trećem tromjesečju 2009. godine.

I MMF upozorava da najgore u globalnoj financijskoj krizi tek slijedi i predviđa da će sve napredne ekonomije u sljedećoj godini doživjeti usporavanje, prvi put nakon II. svjetskog rata. Njihov glavni ekonomist Olivier Blanchard tvrdi da će se globalna financijska kriza pogoršati te da se oporavak gospodarskog rasta ne očekuje prije 2010. godine te da će biti potrebna barem još jedna godina da se globalna financijska situacija ponovo normalizira.

Sve to ukazuje na to da bi se potražnja za crnim zlatom mogla i dalje smanjivati, a time i njegova cijena. Zato nije ni čudno da Michael Lewis iz Deutsche Bank očekuje da će cijene nafte nastaviti padati, možda na razinu između 30 i 35 dolara za barel, do kraja 2009. godine. No, ima i drukčijih mišljenja. MMF je, unatoč crnim prognozama, svoju temeljnu projekciju cijene nafte u 2009. godini, s ranijih 100 dolara smanjio na 68 dolara za barel.²²

3.3. Ponuda nafte

Zemlje OPEC-a glavni su izvoznici nafte za industrijalizirane i neindustrijalizirane države. S obzirom na goleme pričuve, njihov udio u svjetskoj opskrbi naftom će se povećati na 61 % u 2025. godini. Bez obzira na to što je jedan od strateških energetske i ekonomskih ciljeva industrijaliziranih zemalja povećanje sigurnosti i diverzifikacija pravaca opskrbe naftom, njihova ovisnost o zemljama OPEC-a će se i dalje povećavati. Kaspijske države i Rusija će zadovoljavati oko 11% svjetskih potreba za naftom.

Najveći proizvođači nafte su Saudijska Arabija, Rusija, SAD, Meksiko i Iran, dok Norveška i Velika Britanija drže 7% svjetske proizvodnje. Zbog prisutnog trenda pada proizvodnja nafte u Sjevernom moru, europske države povećavaju uvoznost ovisnost o Rusiji i kaspijskim državama, ali i zemljama OPEC-a.

Zbog rizika i neizvjesnosti u nekim od zemalja OPEC-a (Irak, Iran, Nigerija, Venecuela), ali i kod drugih velikih proizvođača nafte (kaspijske države), potrošači će i narednih dvadesetak godina biti izloženi nesigurnostima opskrbe i rastu cijena nafte.

Sa strane ponude na cijene nafte djelovat će i sve veća ulaganja u istraživanja i proizvodnju te u logističke naftne djelatnosti. Samo kao primjer može se navesti izgradnja više tisuća kilometara dugih i više milijardi dolara vrijednih naftovoda od Rusije do Kine i Japana, kroz Rusiju do Barentsovog mora te od Kazahstana do Kine.²³

²² <http://www.vjesnik.hr>

²³ Sekulić, G.: Skokovi cijena na ranjivom i neizvjesnom naftnom tržištu, Časopis EGC, 5/2004, str. 20.

4. Utjecaj svjetskog tržišta nafte na pomorstvo

Svjetsko pomorsko tržište dio je globalnoga tržišta, na koje utječu brojni čimbenici, ekonomski, politički, socijalni i mnogi drugi. Zbog njihova utjecaja, pomorsko je tržište iznimno dinamično i podložno promjenama, pa je dugoročno predviđanje njegove ponude i potražnje, iako otežano, od velikoga značenja.

Stabilan rast svjetskoga gospodarstva, rast cijene nafte u posljednjih nekoliko godina, te održavanje relativne stabilnosti naftnog tržišta utjecali su na porast interesa brodovlasnika za gradnjom i ugovaranjem novih tankera. Nadalje, porast cijene nafte i razvoj svjetskoga gospodarstva doveli su do porasta potražnje nafte i njezinih derivata, te općenito do porasta svjetskoga tankerskog tržišta. Tankersko tržište, kao i ukupno pomorsko tržište, vrlo je dinamično i složeno, pa je predviđanje ponude i potražnje na njemu od velikog značenja.²⁴

Svjetsko pomorsko tržište, s obzirom na vrstu plovila i tereta koji ta plovila prevoze, dijeli se na slobodno, linijsko i tankersko. Svako od tih tržišta ima svoja geografska i strukturalna obilježja i specifičnosti.

Svjetsko tankersko tržište razvilo se nakon Drugoga svjetskog rata, kao posljedica snažne eksploatacije nafte - dominantnoga izvora energije suvremenog doba. To tržište obilježava oligopolistička tržišna struktura. Naime, kako pojedini proizvođači i prerađivači nafte imaju vlastite flote brodova, oni formiraju zatvorena tržišta i u mogućnosti su snažno utjecati na ponudenu količinu i cijenu tankerskih brodskih kapaciteta u određenom vremenskom razdoblju. Svjetsko tankersko brodarstvo je najvažniji prijevoznik tekućeg tereta u svijetu, temeljni je oblik razmjene tekućeg tereta na međunarodnom pomorskom tržištu i ono bilježi konstantan rast.

Uz pomoć regresijske analize i linearnog trenda postavlja se prognoza o očekivanom porastu ponude i potražnje na svjetskomu tankerskom tržištu u razdoblju do 2010. godine, iako nešto slabiji od onoga u prethodnim godinama. Razlog sporijem rastu prognozirane ponude treba tražiti u činjenici da je većina brodara zamijenila brodove s jednostrukom onima s dvostrukom oplatom prije 2010. godine, nakon koje godine tankeri s jednostrukom oplatom neće smjeti ploviti, dok je razloge nešto manje, ali ne i male prognozirane potražnje moguće objasniti sve većom uporabom alternativnih izvora energije, kao što su vjetar i sunce, kontroliranom potrošnjom nafte, sve manjom političkom napetošću na Bliskom istoku, gdje se nalaze najvažniji svjetski naftni izvori i svjetske ekonomske krize koja je počela potresati tokove svjetskog tržišta.²⁵

Zbog krize i novih pravila u pomorskom prometu mnogi tankeri s jednostrukom oplatom su na samom početku krize bili osuđeni na staro željezo.

²⁴ Cerović, Lj. i Bašić H.: Analiza i prognoza ponude i potražnje na tržištu svjetskoga tankerskog brodarstva, Ekon. misao praksa DBK., god XVII. (2008), broj 1. (29 – 46), str. 30.

²⁵ Cerović, Lj. i Bašić H.: Analiza i prognoza ponude i potražnje na tržištu svjetskoga tankerskog brodarstva, Ekon. misao praksa DBK., god XVII. (2008), broj 1. (29 – 46), str. 44.

S obzirom na svjetsku ekonomsku krizu koja je počela potresati svijet dolazi do pada vozarina u pomorskom prijevozu. Većina je brodara u posljednje vrijeme prešla na ekonomične brzine plovidbe i svoje rasporede prilagodila toj istoj brzini, odnosno potrošnji goriva i tako na neki način amortizirala velike oscilacije u cijenama goriva na svjetskom tržištu nafte. Ekonomična brzinom je otprilike za 20 % manja nego brzina pri punoj eksploataciji (npr. kontejnerski brod od 4.000 TEU jedinica pri punoj brzini od 25 čvorova troši otprilike 155 tona teškog goriva, a pri ekonomičnoj brzini od 20 čvorova troši otprilike 110 tona teškog goriva). Mnogi brodovlasnici koji nakon pada vozarina nisu uspjeli amortizacijom pokriti gubitke stavili su brodove u stanje mirovanja (lay up) nadajući se brzom oporavku svjetskog tržišta. Vozarine kontejnerskih brodova (npr. od 4.000 TEU jedinica) kretale su se oko 30.000 dolara dnevno, nakon čega su pale na samo 5.000 do 6.000 dolara dnevno, što je u većini slučajeva ispod ekonomske isplativosti broda. Brodovi koji nastavljaju s prijevozom u većini slučajeva plove s oko 60 % tereta, uglavnom održavajući linije i bez profita za brodara. Ekonomska isplativost je tada, uglavnom, na „pozitivnoj nuli“. Takvi brodovi nastavljaju s prijevozom jer su manji troškovi kada brod plovi iako bez profita za brodara, nego kad je vezan u luci i mora plaćati lučke pristojbe.

5. Svjetsko tržište nafte još će najmanje 50 godina dominirati tokovima svjetskog tržišta

Iako se stalno predviđa da bi kraj ere nafte i naftnih derivata mogao završiti već za koje desetljeće, zahvaljujući primjeni najsuvremenijih rješenja u geologiji i naftaštvu svjetske su naftne pričuve svake godine sve veće.

Unatoč golemoj potrošnji nafte od oko 3,5 milijardi t godišnje, čini se kao da se svjetske naftne pričuve sve više povećavaju. Pritom se, dakako, radi o tomu da novootkriveni izvori i nalazišta, odnosno nove mogućnosti za učinkovitije iskorištavanje postojećih izvora i nalazišta premašuju procjene koje su do sada davane o roku u kojemu bi se pričuve trebale iscrpiti.

Primjerice, u četrdesetim godinama prošloga stoljeća (tj. u vremenu 2. svjetskog rata) ukupne su dokazane svjetske naftne pričuve iznosile oko 6 milijardi t, odnosno nešto manje od dvogodišnje današnje potrošnje. Dvadeset godina kasnije taj se iznos gotovo usedmerostručio, odnosno porastao je na 41. mlrd. t. Prema podacima koje je nedavno objavio Institut za učinkovito grijanje loživim uljem (IWO) iz Hamburga, današnje dokazane svjetske naftne pričuve iznose oko 165 mlrd. t, što znači da bi uz sadašnju potrošnju trebale biti dovoljne za još 50-ak godina. Pritom valja reći da dokazanim pričuvama redovito treba dodati količine za koje se procjenjuje da bi se mogle dobiti primjenom tehnologija koje za sada još nisu dovoljno učinkovite i/ili isplative.

Naravno, stalno povećanje dokazanih naftnih pričuva, odnosno količina koje se učinkovito i isplativo mogu dobiti uz primjenu uobičajenih tehnologija ponajviše treba zahvaliti razvoju novih tehnologija u području geologije i naftaštva. Primjerice,

trodimenzionalna seizmika omogućava prilično točno otkrivanje podzemnih slojeva u kojima bi se mogla nalaziti nafta. Uz to, odnos ukupnog broja izbušenih bušotina i onih iz kojih se konačno dobije nafta je s 10 : 1 (tj. od deset izbušenih iz jedne će poteći nafta) od prije 15 godina došao na čak 2 : 1, što znači da će od dvije izbušene bušotine iz jedne poteći nafta.²⁶

Sve su to razlozi zašto će svjetsko tržište nafte još najmanje narednih 50 godina imati značajnu ulogu u kreiranju svjetske tržišne politike.

Zaključak

Možemo zaključiti da je svjetsko tržište nafte nepredvidljivo tržište koje i najvrsniji svjetski analitičari vrlo teško mogu prognozirati.

Gledajući dugoročno, gospodarski rast u zemljama s rastućim tržištem poticat će rast globalne potražnje za naftom i rast cijena. U suprotnom smjeru će djelovati mjere učinkovitog trošenja energije, veće trošenje obnovljivih izvora, prirodnog plina i dr, razvoj manje energetske intenzivnih industrija i gospodarskih grana, aktiviranje zaliha, stvaranje miroljubivih političkih i ekonomskih savezništava i dr.

Međutim, burze nafte će i dalje potresati ratovi, političke napetosti i sukobi, štrajkovi, terorističke opasnosti i napadi, klimatske nepogode i dr.

S obzirom na svjetsku ekonomsku krizu koja je počela potresati svijet dolazi do pada vozarina u pomorskom prijevozu. Većina je brodara u posljednje vrijeme prešla na ekonomične brzine plovidbe i svoje rasporede prilagodila toj brzini, odnosno potrošnji goriva i tako na neki način amortizirala velike oscilacije u cijenama goriva na svjetskom tržištu nafte.

Nitko ne zna kako će se kretati cijene nafte u 2009. godini što potvrđuju sasvim različita mišljenja analitičara. I dalje se mogu očekivati povremena razdoblja visokih cijena nafte. Vrijeme kada će se to dogoditi i duljinu trajanja teško je predvidjeti. Predviđanja nisu do sada uspjela mnogim uvažanim analitičarima i „kućama“, a njihove prognoze bile su najčešće netočne i to drastično. Hoće li tako biti i s različitim prognozama o cijenama nafte u narednih 50-ak godina, kada se predviđa kraj naftne ere, ostaje tek da se čeka.

²⁶ Svjetske naftne pričuve su sve veće, Časopis EGC, 1/2004, str. 100.

Popis oznaka

bbl	– barel
OPEC	– Organization of the Petroleum Exporting Countries
MMF	– Međunarodni monetarni fond
OECD	– Organisation for Economic Co-operation and Development

Literatura

1. Sekulić, G.: Skokovi cijena na ranjivom i neizvjesnom naftnom tržištu, Časopis EGC, 5/2004, str. 18, 19 i 20.
2. Svjetske naftne pričuve su sve veće, Časopis EGC, 1/2004, str. 100.
3. Dekanić, I.: Svjetsko tržište nafte 90-ih godina, Mjesečnik Jugoslavenskih komiteta svjetskih kongresa za naftu, godina 41, broj 7-8, str. 357, 358, 360, 361, 362 i 363.
4. Cerović, Lj. i Bašić H.: Analiza i prognoza ponude i potražnje na tržištu svjetskoga tankerskog brodarstva, Ekon. misao praksa DBK., god XVII. (2008), broj 1. (29 – 46), str. 30, 44 i 45.
5. <http://smarnation.files.wordpress.com>, 22. 02. 2009.
6. <http://www.unizd.hr>, 22. 02. 2009.
7. <http://www.index.hr>, 22. 02. 2009.
8. <http://amac.hrvati-amac.com>, 22. 02. 2009.
9. <http://www.vjesnik.hr>, 22. 02. 2009.
10. <http://www.seebiz.eu/hr>, 22. 02. 2009.

Kristian Benac, Teo Slosar, Marko Žuvić

The world oil market

Summary

The world oil market has gone through many changes during the last 40 years. Forecasting the world oil market's oncoming trends is a very tricky task. The structure of any market is characterized by the law of supply and demand. Where the supply, and even the demand, of oil is involved, it has been long since the influence of political factors has become quite apparent, in addition to economical factors. Whilst we all know the facts about the past, the future requires preparation and forecasting. Prices of oil are liable to sudden leaps and falls but generally they remain higher compared to the period before the increase. In 2008, the price of oil exceeded the psychological level of 100 USD/bbl by having reached 147.27 USD/bbl on 11 July 2008, to drop down soon after that to no more than 33 USD/bbl. Obviously, the fact reveals economical manipulations. One thing is quite certain about that, nobody is able to forecast the trends that oil prices are going to follow in 2009, as also confirmed by completely different opinions of analysts.

Key words: economy, oil business, price policy, supply – demand

Acknowledgement

This work has been funded by the Republic of Croatia Ministry of Science, Education and Sports with the Project 112-1121722-1719 and by the European Commission within the STARNETRegio - STARing, a transnational NETwork of regional research-driven marine clusters project of the Seventh Framework Programme (FP7). The work has been prepared under the mentorship of professor Dragan Čišić, Ph.D.

Zahvala

Ovaj je rad izrađen u okviru projekta Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa Republike Hrvatske br. 112-1121722-1719 i projekta Europske Komisije - STARNETRegio - STARing a trans-national NETwork of regional research-driven marine clusters (FP7). Mentor ovog rada je prof. dr. sc. Dragan Čišić.